

2. Гурицька М. С. Політична реклама як невід’ємна складова виборчого процесу. Політологічні записки. 2013. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2013_7_24 (дата звернення: 3.12.2019).
3. Карась О. Таргетинг – один із видів стратегічної реклами. Журнал європейської економіки. Том 13 (№ 3). Вересень 2014 року. С. 324-332.
4. Кияниця Є. О. Контент і таргетинг – основні елементи новітньої медіалогії. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2018. Т. 29(68). № 2. С. 167–171. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filo1_2018_29\(68\)_2_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filo1_2018_29(68)_2_33) (дата звернення: 3.12.2019).
5. Корнієнко В. О. Політичні технології у політичній практиці. Прикладна політологія: навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2008. С. 170–180.
6. Курбан О. В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі: Навчальний посібник. Київ: ВІКНУ, 2016. 286 с.
7. Політична культура та парламентаризм в Україні: Інформаційно-аналітичні матеріали до Фахової дискусії 14 грудня 2017 р. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/socio/2017_Politychna_kultura.pdf (дата звернення: 3.12.2019).
8. Реклама: інтеграція теорії та практики : тези доповідей XI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 листопада 2017 р.) / відп. ред. Є. В. Ромат. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2017. 174 с.
9. Instagram в Україні росте швидше, ніж Facebook – дослідження. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=instagram-v-ukrajini-roste-shvydshe-nizh-facebook-doslidzhennya> (дата звернення: 3.12.2019).

Ostapenko M. Peculiarities of Using Targeting in Political Sphere

In the conditions of active development of technologies, the technologies used in the political sphere require scientific understanding. They affect the needs, desires, emotions, people's behavior, and are also able to not only change or adjust the psychology of a person, but also form a desire, motivation and action. In addition, they affect the quality of social, political, economic values, traditions, norms that determine the characteristics of culture and relations in society, including political ones. The article focuses on targeting technology and its use in the political sphere. Targeting types are considered. It was determined that prospective for further research is the study of the advantages and disadvantages of using targeting technology in political campaigns.

Keywords: targeting, technology, political technology, political advertising, online advertising, target group.

УДК 323.21

Горбатенко І. А.

**СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА:
СВІТОВИЙ ДОСВІД І ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Досліджено поняття і основні параметри соціальної політики. Проаналізовано світовий досвід її ефективного здійснення. Виявлено основні характеристики консервативної, ліберальної і соціал-демократичної моделей практичного втілення соціальної політики. Проаналізовано специфіку формування її стратегії, виходячи з досвіду розвинутих західних країн. Показано особливості гуманістичної концепції соціальної політики, спрямованої на гармонізацію соціальних відносин держави як суб’єкта та людини й суспільства як її об’єкта. Сформовано підхід до соціальної політики, що ґрунтується на визнанні людини як унікальної, неповторної особистості. Визначено основні проблеми й першочергові напрями реалізації соціальної політики в Україні на сучасному етапі її розвитку.

Ключові слова: соціальна політика, ефективність соціальної політики, моделі соціальної політики, стратегія соціальної політики, соціальна політика України.

В умовах демократизації українського суспільства, поступового подолання авторитаризму, рецидивів адміністративно-командної системи особливого значення набуває процес вироблення і реалізації соціальної політики. Насамперед внаслідок постійного виникнення гострих соціально-економічних проблем, які визначально впливають на якість життєдіяльності людини й суспільства. Особливого значення набуває необхідність вивчення і практичного впровадження досвіду забезпечення соціальної політики в розвинутих західних країнах. Нагальна необхідність всебічного осмислення такого досвіду пов'язана з відсутністю системного підходу до державної соціальної політики, надання достатніх державних соціальних гарантій та формування ефективної моделі її побудови в Україні.

Дослідженню проблем, пов'язаних із виробленням і реалізацією соціальної політики присвячено чимало праць зарубіжних і українських учених. Серед зарубіжних дослідників соціальної політики привертають увагу насамперед праці В. Зомбарта, М. Вебера, К. Ясперса, Т. Парсонса, Е. Фромма, Д. Белла, Ф. Фукуями, Б. Дікона, М. Халса, П. Станса, Т. Ганслі, Г. Колодко та ін. Їх праці безпосередньо чи опосередковано спрямовані на пошук оптимального шляху розвитку держави й суспільства, визначення місця і ролі людини в суспільно-політичному житті, вирішення соціальних проблем та формування її ціннісних уявлень. Теоретико-методологічний та інституціонально-процесуальний аналіз соціальної політики має місце у працях таких українських вчених як В. Бабкін, В. Гошовська, В. Ладиченко, Т. Семигіна, Ю. Лисенко, Е. Лібанова, Е. Гансова, О. Іванова, М. Піча, Я. Турчин, Н. Хома, О. Скрипнюк, О. Крентовська, Л. Климанська, І. Малик, В. Савка, В. Скомаровський, А. Колот, В. Скуратівський, О. Палій та ін. Не дивлячись на наявність значної кількості праць українських вчених у сфері соціально-гуманітарних наук, в умовах європейської інтеграції України постійної уваги потребують проблеми, пов'язані з систематизацією світового досвіду здійснення соціальної політики та визначенням основних напрямів його запровадження в Україні.

У відповідності з вищезазначеним, *метою* цього дослідження є осмислення демократичних стандартів здійснення соціальної політики у розвинених західних країнах та особливостей її реалізації в Україні. До основних завдань пропонованої статті віднесені: аналіз і систематизація світового досвіду практичної реалізації соціальної політики; співставлення основних моделей здійснення соціальної політики в розвинених західних країнах; визначення особливостей втілення соціальної політики в умовах демократизації українського суспільства.

Поняття «соціальна політика» в його сучасному розумінні сформувалося в кінці XIX – на початку XX ст. Найбільший вплив на його визначення справили праці німецьких вчених, зокрема, В. Зомбарта [1]. У загальному розумінні соціальну політику можна визначити як систему цілеспрямованої діяльності суб'єктів державної політики, що сформувалася на певному етапі розвитку країни, здійснюється на основі певних принципів і засад з метою оптимального функціонування соціальних відносин, забезпечення соціального захисту, створення умов для формування безпечного соціального середовища людини й суспільства. Як державно-суспільне явище соціальна політика поєднує різноманітні складові – інституціональні, державно-правові, громадські, ціннісні, гуманістичні, комунікативні та ін. У сучасному демократичному суспільстві соціальна політика слугує своєрідним «амортизатором», що дозволяє уникати політичних ризиків, негативних наслідків ринкових відносин і сприяє забезпеченню соціальної стабільності.

Соціальна політика в демократичних країнах на сучасному етапі визначається західними вченими як глобальна проблема, що зазвичай формується як невід'ємна складова державної політики з урахуванням інтересів різних верств населення та історичних реалій, що склалися в межах певних держави й суспільства [2]. Як правило, вона втілюється поетапно, виходячи з наявних можливостей, людських і фінансових ресурсів. У її реалізації задіяні органи державної влади, органи місцевого самоврядування, політичні партії, професійні спілки, громадські об'єднання. При цьому основним суб'єктом реалізації

соціальної політики залишається держава, яка визначає її стратегію, мету, завдання, формує необхідну нормативно-правову базу та контролює її практичне здійснення.

Згідно демократичних стандартів, напрацьованих суспільно-політичною практикою розвинених держав, основним показником результативності соціальної політики є рівень її ефективності, що включає забезпечення здоров'я населення, належної освіти на всіх рівнях, соціальної стабільності, конструктивної діяльності різних спільнот. Ефективність реалізації соціальної політики на всіх рівнях – загальнодержавному, регіональному, корпоративному – залежить від стану економіки, доцільної розробки й належного фінансування соціальних програм і проєктів.

У практиці західних суспільств, які демонструють високий рівень ефективності соціальної політики, прийнято, поряд з іншими, розрізняти ліберальну, консервативну й соціал-демократичну моделі її реалізації, які, за визначенням українських учених, належать до найважливіших західних моделей [3, с. 221] і які, на нашу думку, заслуговують особливої уваги. З огляду на це, варто розглянути особливості впровадження соціальної політики в рамках кожної з цих моделей. При всій різниці зазначених моделей, їх об'єднують спільні демократичні принципи – розподільчої справедливості, доступності щодо можливості отримання населенням матеріальних благ, максимального поєднання зусиль влади і громадянського суспільства з метою забезпечення соціальної стабільності, орієнтації на всебічне забезпечення прагнень і потреб суспільства в цілому й кожної особистості зокрема.

Консервативна модель соціальної політики властива для країн із соціально орієнтованою ринковою економікою, високоорганізованим суспільством, орієнтацією на всебічне забезпечення добробуту, диференціацією за рівнем доходу й соціальним статусом – Німеччини, Франції, Австрії, Італії. Для цієї моделі властиві: опора на правове регулювання системи соціального забезпечення через різні соціальні фонди, значні бюджетні відрахування на соціальні заходи; чітко відпрацьована система працевлаштування населення; соціальне страхування як основа безпеки життєдіяльності людини; корпоративна система соціального захисту в рамках окремих підприємств; колективна відповідальність усіх суб'єктів реалізації соціальної політики під контролем держави; соціальне партнерство як засіб узгодження інтересів найманих робітників і роботодавців з метою соціального захисту зайнятого населення.

Ліберальна модель соціальної політики набула найвищого рівня свого розвитку в таких країнах як США, Канада, Велика Британія, Австралія, Японія. Означена модель передбачає прихильність суспільства до ринкової системи соціального регулювання, що включає розвинуту систему благодійності на основі ринкових відносин, приватної власності, ліберальної трудової етики, використання самоврядних можливостей громадянського суспільства, незначний вплив лівих (популістичних) політичних сил. До основних характеристик цієї моделі належать: зведене до мінімуму втручання держави в ринкові відносини й обмежене застосування заходів державного регулювання; домінування в соціальній сфері приватних добродійних організацій (етнічних, релігійних, професійних та ін.); соціальний захист з боку держави лише найбільш вразливих груп населення.

Соціал-демократична модель соціальної політики. Характерна для Нідерландів, Швейцарії, країн Північної Європи – Швеції, Норвегії, Фінляндії, Данії. Для моделі властиві: забезпечення за рахунок державного й місцевих бюджетів (сформованих високою ставкою податків) загальної зайнятості, вирівнювання доходів населення, мінімізації матеріального розшарування суспільства; втілення принципу солідарності, згідно якого соціальний захист розглядається як справа всього суспільства, а не окремо взятих індивідів; пропагування рівності всіх, незалежно від соціального статусу, рівня доходів, продуктивності індивідуальної діяльності (йдеться про рівні можливості щодо одержання освіти, кваліфікації, оплачуваної роботи); поєднання добровільності й примусових методів (з боку держави) в забезпеченні належного рівня сервісу й соціальних послуг в усіх сферах життя людини; гнучкість, доступність соціального захисту та його здатність вирівнювати соціальні умови для всіх груп населення, включаючи «слабкі» елементи. Недоліком цієї моделі є

надмірний вплив держави на життя індивіда, що здатен породжувати явища соціального паразитизму, втрату мотивації до розвитку бізнесу з високими доходами.

Демократична соціальна політика передбачає формування чіткої, послідовної стратегії її втілення. Зважаючи на багатовекторність соціальної політики, в процесі її проведення важливо враховувати: усі її напрями, не захоплюючись одними й не ігноруючи інших; політико-ідеологічний плюралізм, пов'язаний з наявним рівнем свободи в розвинених демократіях; залучення різних суб'єктів практичного здійснення соціальних програм і проєктів. Будь-яка стратегія соціальної політики, як засвідчує досвід західних демократичних країн, враховує нормативні положення Європейської соціальної хартії (1961 р.), яка проголосила право людини на соціальний прогрес. Необхідність вироблення стратегії соціальної політики в суспільстві зумовлюється подоланням соціальної нерівності та оптимізацією використання ресурсів, тому однією з найважливіших функцій соціальної політики є функція перерозподілу. Остання в стабільних державах сприяє посиленню соціальної солідарності та підвищенню загального добробуту суспільства. До проблем, на які спрямована соціальна стратегія, належать бідність, безробіття, безпритульність, економічна залежність, недієздатність, дискримінація, підтримка мінімальної норми харчування, забезпечення соціальної злагоди. Соціальне управління та регулювання є основним механізмом, інструментом реалізації соціальної стратегії.

Об'єктом соціальної політики є все населення країни, в якому, виходячи зі специфічних потреб, можна виділити такі соціальні верстви: працездатне населення; пенсіонери, старі люди, важко хворі та інваліди; люди, які постраждали внаслідок війн, катастроф, стихійних лих; біженці та мігранти; національні меншини. При цьому, слід зазначити, що в західних країнах, де після Другої світової війни була сформована ідея «держави загального добробуту», передбачається «соціальний захист всіх громадян, а не лише найбільш вразливих» [4, с. 678]. Соціальна політика передбачає пізнання законів суспільного розвитку, виявлення ключових тенденцій в усіх сферах суспільного життя, напрямів самореалізації людиною власного соціального потенціалу. Для розвинених західних країн властива гуманістична концепція соціальної політики, що передбачає утвердження людиноцентричних взаємовідносин людини, громадянського суспільства, використання потенціалу соціального права держави, орієнтацію на гармонізацію соціальних відносин держави як суб'єкта та людини й суспільства як її об'єкта. Гуманістичний принцип у здійсненні соціальної політики передбачає визнання неперехідної цінності людини як унікальної, неповторної особистості, утвердження пріоритету її інтересів у діяльності держави. У розумінні західних вчених, людина – не тільки духовна особистість, а й соціалізований індивід, який формується і розвиває свої здібності в соціально-культурному просторі.

Розвиток України в напрямі соціальної держави передбачає вдосконалення соціальної політики, належне урахування міжнародного досвіду в цій сфері з урахуванням специфіки розвитку українського суспільства. У цьому контексті А. Колот слушно зазначає, що «наша країна з огляду на стан економіки, незавершеність розбудови громадянського суспільства перебуває у ролі того, хто наздоганяє, втім і це має певні переваги, оскільки є можливість не повторювати помилок, що їх припустилися інші, акумулювати кращий досвід та досягти прориву на ниві національного соціального розвитку» [5, с. 11].

Між тим в Україні існує цілий комплекс проблем, які засвідчують неналежний рівень забезпечення соціальної сфери. До таких проблем слід насамперед віднести: відсутність середнього класу як впливового гравця, здатного визначально впливати на формування політики держави; неналежний рівень оптимізації ринку праці, про що свідчить розрив між виробничими потребами й системою національної освіти; нестабільність відносин між різними соціальними групами й неефективність системи соціального захисту населення; незавершеність реформування пенсійної системи та системи надання адресної допомоги незахищеним верствам населення; відсутність поетапної стратегії боротьби з бідністю, безробіттям та стимулювання зайнятості населення; низький рівень ефективності системи оподаткування індивідуальних грошових доходів населення; консервація структурної

перебудови економіки, спад виробництва, виникнення цілого комплексу виробничих проблем, спричинених залишками адміністративно-командної системи; недовіра населення до державних інститутів на тлі слабко розвинутої ринкової інфраструктури; недосконалість прогнозування стану загальнонаціональних і регіональних ринків праці.

Досвід подолання соціальних проблем у транзитних країнах засвідчує, що в умовах недостатнього рівня фінансових ресурсів об'єктивно виникає потреба створення законодавчими та структурними механізмами належних умов для саморозвитку й самозабезпечення населення. Відповідно соціальна політика перехідного типу, що реалізується в Україні, спонукає до активізації в соціальній сфері не лише державних чинників, а й задіяння потенціалу громадянського суспільства. На думку О. Крентовської, «в дезінтегрованому суспільстві, яким очевидно є українське, де інтереси різних груп населення не збігаються, важливим завданням є створення культури соціальних взаємодій (партнерства), ведення переговорів та уміння досягати прийнятних угод із найбільш спірних питань соціальної політики» [6]. Поряд з реформуванням державними засобами системи забезпечення ринкового розвитку, переорієнтацією пенсійного забезпечення, необхідне створення на державному й недержавному рівнях національного виробництва можливостей кожній людині реалізувати її здібності, одержувати дохід відповідно до результатів праці, компетентності, таланту, стимулювання мотивації до трудової та підприємницької діяльності.

Ринкова трансформація економіки України як одна з найважливіших умов демократизації суспільства неможлива без створення надійної соціальної бази її здійснення. Соціальну базу ринкового реформування можуть утворити лише соціальні верстви і групи населення, зацікавлені у здійсненні реформ й налаштовані на сприяння їхній реалізації шляхом трудової і політичної активності. Ціннісною основою останньої здатні слугувати високий рівень особистої свободи, широкі можливості для самостійної економічної діяльності, наявність набутої власною чесною працею захищеної державою приватної власності, умови для професійної самореалізації як способу творчої життєдіяльності.

За висновками фахівців, система засобів соціального захисту населення в перехідний період повинна включати дві складові – адаптаційну для працездатного та працюючого населення і соціально-захисну для непрацездатного та соціально слабкого населення. Зважаючи на це, до основних напрямів соціальної політики, важливих і перспективних для становлення демократії в Україні, слід віднести:

- всебічне сприяння розвитку соціально орієнтованого ринкового господарства, спрямованого на утвердження соціальної безпеки людини і суспільства, захищеності особистості, її незалежності від держави;
- формування потужного середнього класу як чинника соціально-політичної та економічної стабільності суспільства, створення умов для його активної участі в налагодженні та постійному вдосконаленні системи соціального управління;
- утвердження у суспільстві соціальної справедливості як ціннісної основи соціально-економічного розвитку й важливого чинника соціальної злагоди, гармонійної співпраці всіх верств населення, соціального партнерства суб'єктів соціального регулювання й ринкового господарювання;
- створення умов для забезпечення належного життєвого рівня кожної людини, її сім'ї, обмеження соціального розшарування населення за рівнем доходів, стимулювання формування стабільного платоспроможного попиту населення на основі поєднання соціальної політики держави й соціального самозахисту населення;
- державне регулювання ринку праці, здійснення політики зайнятості працездатного населення відповідно до кількісного та якісного складу трудових ресурсів, створення умов для заохочення продуктивної трудової діяльності;
- регулювання сімейно-шлюбних відносин, спрямованих на зміцнення умов для виконання сім'єю функції відтворення людського потенціалу суспільства.

Таким чином, соціальну політику в сучасних умовах слід розглядати як поліфункціональну систему, здатну забезпечити соціальний і економічний розвиток країни шляхом активізації людського капіталу та максимальної реалізації його внутрішнього потенціалу. Реалізація соціальної політики може бути забезпечена шляхом комплексного запровадження відповідної соціально-політичної стратегії, втілення соціальної справедливості як ціннісної основи реформування суспільства. Належний рівень соціального забезпечення й соціального захисту населення є своєрідним індикатором людського виміру політики. Пріоритетне значення для соціально-правової демократичної держави має характер суспільного відтворення людини у всій її багатогранності, самодіяльності, самореалізації. Соціальні програми і проекти, що втілюються за допомогою соціальної стратегії, повинні відповідати демократичним вимогам і ринковим реформам.

Реалізація гуманістичного принципу в сучасних демократичних державах і державах перехідного типу, до яких належить і Україна, є запорукою розв'язання наявних проблем у соціальній сфері. Пріоритетним напрямом реформ має стати зміна політики доходів, що передбачає соціальний захист працюючої частини населення. Такий підхід не лише дозволить підвищити загальний рівень життя, а й посприє мотивації економічної активності та зайнятості, скороченню патерналістських настроїв, формуванню необхідних надходжень до фондів соціального страхування та бюджетів усіх рівнів. Подальший розвиток системи соціального захисту населення в Україні має включати продовження реформування пенсійної системи, підвищення якості та адресності соціальної допомоги.

Використана література:

1. Зомбарт В. Идеалы социальной политики: сборник; пер. с нем. П.Ф. Теплова, Э.М. Зиновьевой. Москва ; Берлин : Директ-Медиа, 2016. 307 с.
2. Глобальна соціальна політика: Міжнародні організації й майбутнє соціального добробуту / [Б. Дікон, М. Халс, П. Станс]. Київ : Основи, 1999. 346 с.
3. Михненко А., Щур Н. Світові моделі соціальної політики: уроки для України. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2011. Вип. 2. С. 219–227.
4. Іванова О. Соціальна політика. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2012. 808 с.
5. Колот А. М. Генезис соціальної політики під впливом глобалізації економічних відносин. *Україна: аспекти праці*. 2008. № 1. С. 3–11.
6. Крентовська О. П. Державно-суспільний характер соціальної політики в умовах старіння населення. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Krentovska.pdf (дата звернення: 12.01.2020).

Gorbatenko I. Social Policy: a World Experience and Features of Implementation in Ukraine

The concepts and basic parameters of social policy are investigated. The world experience of effective social policy is analyzed. The main characteristics of the conservative, liberal and social-democratic models of its practical implementation are revealed. The peculiarities of social policy strategy formation based on the experience of developed western countries are analyzed. The peculiarities of the humanistic concept of social policy, aimed at harmonizing the social relations of the state as a subject and the individual and society as its object, are shown. An approach to social policy based on the recognition of a person as a unique, unique personality has been formed. The main problems and priority directions of social policy implementation in Ukraine at the present stage of its development are identified.

Keywords: social policy, effectiveness of social policy, models of social policy, strategy of social policy, social policy of Ukraine.